



PASSFR.EU

A Digital Learning Platform for Generation Z:
Passport to IFRS®



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A Digital Learning Platform for Generation Z: Passport to IFRS®

TAS® 26 Išmoky pagal pensijų planus apskaita ir atskaitomybė



Funded by the Erasmus+ Program of the European Union. However, European Commission and Turkish National Agency cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© Copyright 2021, Istanbul University

26-ASIS TARPTAUTINIS APSKAITOS STANDARTAS

„Išmokų pagal pensijų planus apskaita ir atskaitomybė“

TAIKYMO SRITIS IR APIBRĖŽTYS

26-uuju TAS siekiama apibrėžti pensijų išmokų planų finansinių ataskaitų turinį ir formą. Šis standartas nustato apskaitos praktiką, taikomą visiems pensijų išmokų planų dalyviams. Jame paaiškinama, kaip periodiškai teikiamos ataskaitas, atskleidžiančios investicijų portfelį, grąžą ir investicijų į pensijų išmokų planus išlaidas. Jis papildo 19-ąjį TAS.

Pensijų išmokų planai numato fondo steigimą. Darbuotojai, išėję į pensiją, gali mokėti mėnesines įmokas arba, per savo darbo laikotarpį įvairioms organizacijoms, pavyzdžiui, savitarpio pagalbos įstaigai ar solidarumo fondui, kad gautų pinigų kolektyviai. Kita vertus, organizacija, vertindama šiuos mokėjimus, stengiasi sukaupti išteklių jiems, kuriuos ji mokės darbuotojams, jiems išėjus iš darbo. Šis standartas reglamentuoja pensijų planų, teikiamų visiems dalyviams, apskaitą ir ataskaitų teikimą. Siekiant aiškiau pateikti standarto taikymą, 1 pav. pateikiamos šiame standarte vartojamos apibrėžtys (26 TAS 8 straipsnis).

Pensijų išmokų planai	Tai sutartys, kurių pagrindu, remiantis konkrečiomis sąlygomis arba verslo praktika, gali būti nustatytos arba įvertintos išmokos darbuotojams tarnybos laikotarpio pabaigoje, pasibaigus jų tarnybai arba prieš išeinant į pensiją.
Nustatytų įmokų planai	Tai planai, kurių dalyviams priklausantis pensijos išmokos dydis nustatomas nuo įmokų į pensijų fondą ir įvairių investicinių pajamų iš šių įmokų.
Nustatytų išmokų planai	Tai išmokų planai, kuriuose pensijos išmokos dydis daugiausia apskaičiuojamas pagal dabartinį darbuotojų uždarbį arba darbo stažą.
Finansavimas	Turto perdavimas ūkio subjektui, kuris nėra darbdavio ūkio subjektas, kad būtų įvykdyti įsipareigojimai, susiję su būsimų pensijų mokėjimais.

1 pav. 26-ajame TAS vartojamos apibrėžtys (26 TAS 8 straipsnis)

Šis standartas neapima kitų išmokų darbuotojams, tokių kaip išeitinės išmokos ar premijų planai. Be to, valstybinės socialinės apsaugos sutartims šis standartas netaikomas.

PRIPAŽINIMAS

Yra dviejų tipų pensinio aprūpinimo planai, „nustatytų išmokų planai“ ir „nustatytų įmokų planai“, kurie skiriamieji bruožai skiriasi.

Nustatytų įmokų planai

Nustatytų įmokų planų sudaromose finansinėse ataskaitose turėtų būti pateikiama grynojo turto ataskaita, kurią galima naudoti išmokoms, teikiamoms pagal nustatytų įmokų planus, sukurtus nustatant įmokas į fondą ir įvertinus šių įmokų gautas investicines pajamas, ir finansavimo politikos paaiškinimas.

Pavyzdys: Ūkio subjektas „EY“ planuoja savo darbuotojų įmokas, skaičiavimams taikant procentą nuo jų einamojo metinio atlyginimo, procentų dydis skiriasi priklausomai nuo išdirbtų metų. Skaičiavimams taikomi procentai yra tokie:

Darbo stažas	Procentai
5-10 metų	5 %
10-15 metų	7 %
15-20 metų	10 %
20 metų ir daugiau	12 %

Visi darbuotojai, ūkio subjekte išdirbę 5 metus, privalo mokėti 5 % dydžio įmoką. Visi įnašai investuojami į vyriausybės obligacijas, kurių metinė palūkanų norma yra 10 %. Atitinkamai ūkio subjektas, kuriame iš viso dirba 6 darbuotojai, gali sudaryti tokį įmokų planą:

Darbo stažas	Vidutinis metinis darbo užmokestis	Darbuotojo įmoka	Darbdavio įmoka	Grynoji investicija
5-10 metų	100 000 PV*	5 000 PV	5 000 PV	1 000 PV
10-15 metų	300 000 PV	15 000 PV	21 000 PV	3 600 PV
15-20 metų	600 000 PV	3 000 PV	60 000 PV	9 000 PV
20 metų <	200 000 PV	10 000 PV	24 000 PV	3 400 PV
IŠ VISO	1 200 000 PV	60 000 PV	110 000 PV	17 000 PV

Nustatytų įmokų plano ataskaitų teikimo tikslas – pateikti duomenis apie į planą įtrauktų ir su juo susijusių investicijų rezultatus. Išmokų, kurias turi gauti dalyviai pensiniu laikotarpiu, dydis nustatomas pagal nustatytų įmokų planus, darbdavio ar darbuotojų į fondą investuotas įmokas ir investicinį pelną, gautą efektyvinant fondo veiklą. Tokiu atveju darbdavio prievolė įvykdoma dėl jo pervestų įmokų į fondą. Priklausomai nuo poreikio, gali būti taikomas aktuarinis įvertinimas nustatyti naudai, kurią tikimasi gauti pasikeitus dabartinėms ir būsimoms įmokoms bei investicijų pajamoms.

* PV – piniginiai vienetai

Nustatytų įmokų planų ataskaitų teikimo tikslas – periodiškai teikti informaciją apie planą ir investicijų rezultatus. Šiuo tikslu finansinėse ataskaitose turėtų būti pateikiama ši informacija:

- reikšmingos veiklos, vykusios per laikotarpį, atskleidimas; plano terminai ir apimtis bei padarytų pakeitimų poveikis dalyviams;
- investicijų rezultatai, sandoriai per laikotarpį, ir plano finansinė padėtis laikotarpio pabaigoje;
- investavimo politikos paaiškinimas.

Nustatytų išmokų planai

Nustatytų išmokų planai apibrėžiami kaip išmokos, pagrįstos aktyviu darbo laiku ir paskutiniu darbuotojų uždarbiu, naudojamu apskaičiuojant išmokas, kurios bus mokamos darbuotojams pensijos metu. Tai yra planai, kurių dalyviams mokamų pensijos išmokų suma darbuotojo tarnybos pabaigoje arba jai pasibaigus dažniausiai yra nustatoma taikant formulę, kai vertinama darbuotojo tarnybos metai arba uždarbis. Atsižvelgiant į tai, išėjus į pensiją darbuotojams mokamas tam tikras atlyginimas už reguliarius išskaitymus iš jų aktyvaus darbo laikotarpiu gauto atlyginimo.

Pavyzdys: Ūkio subjektas „X“ parengė planą, kuriuo užtikrina, kad darbuotojo metinė pensijos išmoka būtų lygi 2 % darbo stažo metų, padauginta iš paskutinio vidutinio darbo užmokesčio. Atitinkamai apskaičiuojama taikant tokią formulę:

$$\text{Išmokų planas} = 2 \% \times \text{darbo stažas metais} \times \text{paskutinis vidutinis darbo užmokestis}$$

P. Arui, kuris yra darbuotojas, turintis 20 metų darbo stažą ir kurio paskutinis darbo užmokestis buvo 60 000 PV, priešpensinis uždarbis apskaičiuojamas taip:

$$2 \% \times 20 \times 60\,000 \text{ PV} = 24\,000 \text{ PV}$$

Taigi p. Aro išmoka sudarytų 40 % priešpensinio darbo užmokesčio.

Pagal nustatytų išmokų planą verslas gali finansuoti savo įsipareigojimus pats savo ištekliais arba pasirinkti išorės finansavimą. Darbdavys gali pasirinkti išorės išteklius, mokėdamas įnašą į kitą verslą ar fondą, kad padengtų riziką, kuri gali kilti ateityje, arba gali kaupti lėšas ir prekes verslo portfelyje būsimai rizikai padengti. Nustatytų išmokų planų finansinės ataskaitos apima šiuos išvardintus dalykus:

- grynasis turtas, kurį galima panaudoti teikiams pensijų išmokoms;
- sutartų teisių į pensijų išmokas aktuarinė dabartinė vertė (atskirai nuo privalomų ir neprivalomų išmokų);
- susidarantis perteklius arba trūkumas;
- grynojo turto, kuris gali būti naudojamas pensijų išmokoms, ataskaita apima ataskaitą, kurioje atskleidžiama sutartų teisių į pensijų išmokas aktuarinė dabartinė vertė arba nurodoma atitinkama informacija aktuarinėje ataskaitoje.

Jei finansinių ataskaitų dieną nebuvo atliktas joks aktuarinis įvertinimas, turi būti remiamasi naujausiu įvertinimu, kartu nurodant įvertinimo datą.

Remiantis standartu, reikalinga atskleisti darbuotojui pagal pensijų išmokų planus sutartų išmokų sumos aktuarinės dabartinės vertės apskaičiavimo metodą. Be to, turėtų būti atsižvelgta į išmokas plane nurodytomis sąlygomis, sutartas už atliktą tarnybą, atsižvelgiant į esamą arba numatomą būsimą darbuotojo atlyginimą, ir reikalinga paaiškinti pokyčių poveikį, galinčių reikšmingai paveikti pagal planą sutartų išmokų aktuarinę dabartinę vertę.

Pagrindinis nustatytų išmokų planų finansinės atskaitomybės tikslas – periodiškai teikti informaciją apie plano veikimą ir jo finansinius išteklius, kad būtų galima įvertinti fonde sukauptų išteklių ir pensijų plano teikiamų išmokų santykį. Šiuo tikslu parengtose finansinėse ataskaitose turėtų būti nurodyta:

- nustatytų išmokų planų atveju, įvykiai, susiję su reikšminga veikla, vykusia per ataskaitinį laikotarpį, turi būti atskleisti finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte;
- plano sąlygos ir bet koks pokyčių poveikis, susijęs su plano dalyviais, turi būti atskleistas finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte;
- laikotarpio sandoriai, plano finansinė padėtis laikotarpio pabaigoje ir investicijų rezultatai turi būti atskleisti finansinėse ataskaitose ir aiškinamajame rašte;
- informacija apie pasirinktą investicijų politiką turėtų būti atskleista finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte;
- aktuarinė informacija turėtų būti pateikiama atskirose ataskaitose arba atitinkamose lentelėse.

VERTINIMAS

Sutartų pensijų aktuarinė dabartinė vertė (ADV)

Apskaičiuojant dabartinę numatomų pensijų išmokų, naudojamas einamojo laikotarpio dalyvių atlyginimo lygis arba prognozuojamas numatomas atlyginimų lygis iki jų išėjimo į pensiją.

<i>Dabartinio atlyginimo metodas</i>	<i>Numatomo atlyginimo metodas</i>
<ul style="list-style-type: none"> • sutartų pensijų aktuarinė vertė gali būti apskaičiuota objektyviau, nes daroma mažiau prielaidų; • išmokų padidėjimas dėl atlyginimo padidėjimo tampa plano įsipareigojimu tuo momentu, kai padidėja atlyginimas; • įsipareigojimų suma, mokėtina sustabdžius arba nutraukus planą, yra artimesnė aktuarinei dabartinei vertei, apskaičiuotai remiantis šiuo metodu. 	<ul style="list-style-type: none"> • finansinė informacija turėtų būti parengta vadovaujantis veiklos tęstinumo principu, neatsižvelgiant į įvertinimus ir prielaidas; • pensijų išmokų įsipareigojimai, mokėtini pagal galutinio mokėjimo planus, nustatomi atsižvelgiant į atlyginimų dydį išėjimo į pensiją dieną arba tam artimą dieną. Dėl šios priežasties būtina numatyti atlyginimus, investicijų grąžą, mokėtinas įmokas • kai plano finansavimas daugiausia pagrįstas prognozuojamų atlyginimų dydžiu, atlyginimų prognozių neįtraukimas į planą gali sukelti situaciją, kad ataskaitoje bus pateikiama informacija apie pakankamas lėšas, kai planas bus nepakankamai finansuojamas.

Daugelyje šalių aktuarinis įvertinimas atliekamas ne dažniau kaip kas trejus metus. Jei finansinių ataskaitų sudarymo dieną aktuarinis įvertinimas nebuvo atliktas, remiamasi naujausiu įvertinimu, nurodant minėto įvertinimo datą.

Plano turto įvertinimas

Investicijos į pensijų planus yra pateikiamos tikrąja verte. Jei šios investicijos yra vertybiniai popieriai, tikrąja verte laikoma vertybinių popierių rinkos vertė. Jei investicijų tikrosios vertės nustatyti neįmanoma, reikėtų paaiškinti to priežastis.

Vertybiniai popieriai turintys fiksuotą atpirkimo vertę, perkami siekiant įvykdyti atitinkamo plano įsipareigojimus, gali būti pateikiami nurodant jų naujausią išpirkimo vertę. Tais atvejais, kai investicijos

pateikiamos kita verte nei jų rinkos vertė arba tikroji vertė, paprastai reikalinga atskleisti tikrąją vertę. Fondo veikloje naudojamas turtas apskaitomas pagal galiojančio standarto nuostatas.

PROCEDŪROS

Nustatytų išmokų planų aktuarinė informacija finansinėse ataskaitose gali būti pateikiama šiais būdais:

1. Lentelė, kurioje pateikiama informacija apie grynąjį turtą, naudojamą daliai fondo išmokų darbuotojams išėjus į pensiją, sutartų teisių į pensijų išmokas aktuarinė dabartinė vertė ir susidaręs perteklius arba deficitas yra įtraukiami į finansines ataskaitas. Į finansines ataskaitas taip pat įtraukiami grynojo turto pokyčiai ir sutartų pensijų aktuarinė dabartinė vertė. Be to, atskira aktuarinė ataskaita, apibūdinanti šios vertės nustatymą, gali būti pateikta kaip finansinių ataskaitų priedas.
2. Reikalinga pateikti finansines ataskaitas, kuriose nurodomas grynasis turtas, tenkantis išmokoms, ir lentelės, atskleidžiančias grynojo turto pokyčius. Įsipareigotų išeitinių išmokų aktuarinė dabartinė vertė yra atskleidžiama finansinių ataskaitų aiškinamajame rašte. Į finansines ataskaitas taip pat gali būti įtraukta aktuarinė ataskaita, patvirtinanti sutartų pensijų išmokų aktuarinę dabartinę vertę.
3. Taip pat atskirai gali būti pateikiamos finansinės ataskaitos, kuriose atskleidžiama sutartų pensijų išmokų dabartinė vertė, grynasis turtas, tenkantis išmokoms, ir grynojo turto pokyčių ataskaita, taip pat atskira aktuarinė ataskaita.

Šalia šios informacijos, kaip finansinių ataskaitų priedas gali būti pateikta patikėtinių ataskaita ir investicijų ataskaita.

ATSKLEIDIMAS

Remiantis standartu į finansines ataskaitas, susijusias su pensijų išmokų planu, taip pat reikėtų įtraukti:

- grynojo turto, tenkančio išmokoms, pokyčių ataskaitą,
- svarbių taikomų apskaitos politikos nuostatų santrauką,
- plano aprašymą ir informaciją apie pokyčių poveikį planui.

Pateikiama tokia informacija apie grynąjį turtą, tenkantį išmokoms:

- tinkamai suklasifikuotas turtas laikotarpio pabaigoje,
- turto vertinimo principai,
- informacija apie investicijas, kurios viršija 5 % grynojo turto arba 5 % vertybinių popierių vertės, kuriuos darbdavys gali būti panaudoti išmokoms arba investicijoms,
- kiti įsipareigojimai, ne sutartų pensijų aktuarinė dabartinė vertė.

Grynojo turto, kuris gali būti naudojamas išmokoms mokėti, pokyčių lentelėje, turėtų būti nurodyta ši informacija:

- darbdavio ir darbuotojo įmokos,
- investicijų pajamos,
- išmokėtos ar mokėtinos išmokos,
- administracinės sąnaudos,
- kitos sąnaudos ir pajamos,

- pelno mokesčiai,
- pelnas arba nuostoliai dėl investicijų perleidimo ir investicijų vertės pokyčių.

Prie pensijų išmokų plano ataskaitos taip pat turėtų būti įtrauktos aktuarinės ataskaitos, kuriose pateikiama sutartų pensijų išmokų aktuarinė dabartinė vertė, pagrįsta dabartiniu arba numatomu darbuotojų atlyginimų lygiu, informacija apie įmonės finansavimo politiką, tai vertei apskaičiuoti naudojamas metodas ir reikšmingos aktuarinės prielaidos

PAVYZDYS

Ūkio subjektas „YY“ yra gamybos įmonė, kurioje iš viso dirba 150 darbuotojų. 2012 m. ūkio subjektas įsteigė „YY ūkio subjekto pensijų ir paramos fondas“, kad jos darbuotojai išėję į pensiją galėtų gauti vienkartinės arba mėnesinės išmokas. Remiantis 26-uoju TAS sudaromi pensijų išmokų planai, fondą finansuojant išskaitomis iš darbuotojų atlyginimų, neprivalomų mokėjimų ir darbdavio įmokų. Fondo valdyba yra atsakinga už protingą ir strategiską fondo turto ir išmokų valdymą. Dėl šios priežasties ji visais savo sprendimais siekia didinti investicijų efektyvumą, atsižvelgiant į įstatymus ir kitus teisės aktus.

Fondas daugiausia naudojami mažos rizikos finansinėmis priemonėmis, tokiomis kaip vyriausybės obligacijos ir išdo vekseliai. Jis taip pat naudoja finansines investicijas, tokias kaip akcijos ir išvestinės finansinės priemonės. Įmonė iš investicijų uždirba nemažas pajamas.

2022 m. gruodžio 31 d. grynojo turto, tenkančio išmokoms, ataskaita pateikiama žemiau:

2022 M. GRUODŽIO 31 D. GRYNOJO TURTO, TENKANČIO IŠMOKOMS, ATASKAITA		
	2022 (PV)	2021 (PV)
TURTAS		
Investicijos į ūkio subjekto „YUY“ pensijų ir paramos fondą (tikraja verte)		
Akcijos	563 361	1 899 878
Obligacijos ir skoliniai įsipareigojimai	29 594 268	28 186 216
Išvestinės finansinės priemonės	240 68	205 754
Nuosavybė	20 828 010	20 525 528
Kitos investicinės priemonės	123 681	132 624
Investicijos iš viso	51 350 000	50 950 000
Gautinos sumos		
Įmonės įnašai	479 673	463 035
Sukauptos pajamos	48 327	51 965
Gautinos sumos iš viso	52 000	515 000
Turtas iš viso	51 878 000	51 465 000
ĮSIPAREIGOJIMAI		
Sukaupti įsipareigojimai	64 580	72 660
Mokėtinos išmokos	111 420	124 340
Įsipareigojimai iš viso	176 000	197 000
GRYNASIS TURTAS, TENKANTIS IŠMOKOMS	51 702 000	51 268 000

Remiantis ataskaitoje pateikiamais duomenimis, ūkio subjektas abu laikotarpius daugiausia investavo į obligacijas ir skolinius įsipareigojimus. Antroje vietoje eina investicijos į nuosavybę. Iš ataskaitos matyti, kad bendros įmonės investicijos 2021 m. yra 50 950 000 PV ir 2022 m. 51 350 000 PV. Ūkio subjektas uždirba daug pajamų iš investicijų. Matome, kad ūkio subjekto įnašai sudaro ženkliai mažesnę viso plano turto dalį nei investicijos, o visas ūkio subjekto turtas 2021 m. yra 51 465 000 PV ir 2022 m. – 51 878 000 PV. Analizuodami ūkio subjekto skolas matome, kad skolą sudaro mokėtinos išmokos ir sukaupti įsipareigojimai, 2021 m. tai yra 197 000 PV ir 2022 m. – 176 000 PV Taigi apskaičiuotas grynasis turtas, tenkantis išmokoms, 2021 m. yra 51 268 000 PV ir 2022 m. – 51 702 020 PV.

2022 m. gruodžio 31 d. reikalinga pateikti grynojo turto, tenkančio išmokoms, pokyčių ataskaitą:

2022 M. GRUODŽIO 31 D. GRYNOJO TURTO, TENKANČIO IŠMOKOMS, POKYČIŲ ATASKAITA		
	2022(PV)	2021 (PV)
GRYNOJO TURTO PAPILDYMAI		
Investicijų pajamos (įskaitant tikrosios vertės pokyčius)	5 135 150	5 487 170
Įmokos:		
Darbdavys	2 524 350	2 126 365
Darbuotojas	4 736 500	4 068 465
Papildymai iš viso	12 396 000	11 682 000
IŠSKAITYMAI IŠ GRYNOJO TURTO		
Dalyviams išmokėtos išmokos	10 996 600	10 387 700
Administracinės sąnaudos	965 400	898 300
Išskaitymai iš viso	11 962 000	11 286 000
Grynasis grynojo turto padidėjimas	434 000	396 000
Grynasis turtas, tenkantis išmokoms (metų pradžioje)	51 268 000	50 872 000
GRYNASIS TURTAS, TENKANTIS IŠMOKOMS (METŲ PABAIGOJE)	51 702 000	51 268 000

Išanalizavus grynojo turto, tenkančio išmokoms, pokyčių ataskaitą, matyti, kad investicijų pajamos, palyginti su praėjusiais metais, sumažėjo. Tačiau, kaip ir tikėtasi, darbuotojų ir darbdavių įmokos padidėjo. Taigi bendras turto papildymas didėja. Analizuojant išskaitymus iš turto, kurį sudaro išmokėtos išmokos ir administravimo išlaidos, matyti, kad bendrai išskaitymai išaugo. Apskaičiuojamas grynasis grynojo turto padidėjimas, kuris 2021 m. yra 396 000 PV ir 2022 m. – 434 000 PV. Tai reiškia, kad grynasis turtas, tenkantis išmokoms, 2021 m. yra 51 268 000 PV ir 2022 m. – 51 702 000 PV.